

Workshop: cultuursensitieve zorg voor mensen met dementie

Alzheimercentrum Erasmus MC

Drs. Najoua Lazaar
Promovenda - socioloog

Erasmus MC
Universitair Medisch Centrum Rotterdam

Inhoud

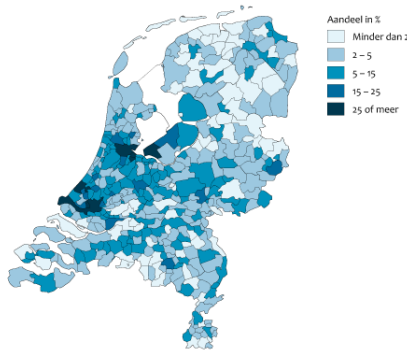
- Culturele diversiteit in Nederland
  - Dementie in diverse populaties
- Cultuursensitieve zorg
- Cultuursensitieve zorg in het Erasmus MC
- Barrières in de diagnostiek
- Het neuropsychologisch onderzoek
- Casus
- Take home messages

Culturele diversiteit in Nederland

- Immigratie uit vroegere koloniën (Suriname, Nederlandse Antillen)
- Arbeidsmigratie tussen 1950 en 1974 (Turkije, Marokko)
- Familiehereniging na 1974 (Turkije, Marokko)
- Vluchtelingen – asielzoekers na 1980

- M.n. arbeidsmigranten planden om terug te gaan naar land van herkomst
- Relatief groot aandeel ongeletterd – laag opgeleid
- Hoge prevalentie risicofactoren dementie
  - Hart- en vaatziekten
  - Diabetes
  - Hoge bloeddruk

Dementie in diverse populaties

- Vergrijzing van eerste generatie arbeidsmigranten
- Symbol studie (Amsterdam): 3 – 4 keer hogere prevalentie MCI (*mild cognitive impairment*) en dementie bij mensen met een niet-Westerse migratieachtergrond (Parlevliet et al., 2016)
- Verwachting toename mensen met migratieachtergrond en dementie

Rotterdam majority – minority city

- >50% migratieachtergrond
- 38% niet-Westerse achtergrond
- Turkije, Marokko, NL Antillen, Suriname, Kaapverdië

**Wat doen we met deze
kennis en hoe kunnen we
een betere diagnose stellen?**

Erasmus MC
Universitair Medisch Centrum Rotterdam

Cultuursensitieve zorg

- Kennis: wie heb ik tegenover me zitten?
- Vaardigheden: communiceren met een diverse doelgroep
- Bewustzijn: patiënt en zorgprofessional hebben beide een eigen referentiekader

- Ontwikkelen van een ‘betere zorgrelatie’
- Beïnvloeden van gezondheidsuitkomsten: betere diagnostiek

Draagt bij aan:

- Patiënt gerichte zorg
- Inclusief zorgsysteem

(Weech – Moldonado et al., 2012)

Migrantenpolikliniek Erasmus MC

- Start migrantenpoli in 2015 (samenwerking Erasmus MC en Maastricht Ziekenhuis); onderzoeklijn TULIPA

Barrières in de diagnostiek:

- Taal
- Cultuur en verklaringmodellen voor ziekte
- Verwachtingen van gezondheidszorg
- Opleidingsniveau en geletterdheid (analfabetisme)

Barrières in diagnostiek: taal

- Anamnese niet mogelijk of lastig*

Oplossing: inzetten van mantelzorgers als tolk?

- Beperkte gezondheidsvaardigheden
- Weinig kennis over dementie(diagnostiek) en symptomen
- Subjectiviteit door schaamte
- Subjectiviteit door andere prioriteiten
- Niet-gestandaardiseerde vertaling van testinstructies brengt testvaliditeit in gevaar

*Wet op geneeskundige behandelingsovereenkomst WGBO

Barrières in diagnostiek: Cultuur en verklaringmodellen

- Collectivistische cultuur vs. Individualistische cultuur
- Andere verklaringmodellen voor dementie: medical model, biopsychosocial model, spiritual experience, normal ageing (Van Wezel, 2016)
- Taboe of schaamte

Barrières in diagnostiek: Verwachtingen van gezondheidszorg

- Gezondheidszorg en manier van verwijzen anders dan in land van herkomst
- Onbekendheid met dementie(diagnostiek)
- Somatiseren van cognitieve of psychische problematiek

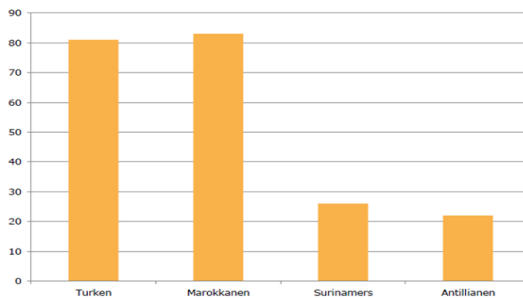

Ankara Hacettepe University MC

Barrières in diagnostiek: Opleiding - geletterdheid

- Lezen – schrijven niet mogelijk (beperkte opleiding)
  - Marokkaans Berbers (Tamazight) pas sinds 2011 officieel ‘geschreven taal’
- Minder ‘test wise’
- Abstraherend – abstract vermogen (gevormd door educatie)
- Geen normatieve data voor mensen met lage opleiding - ongeletterdheid

Opleidingsniveau, % ten hoogste basisonderwijs

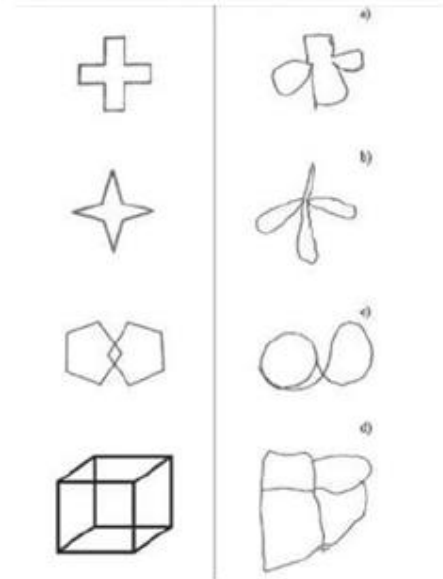
Het neuropsychologisch onderzoek

Erasmus MC
Universitair Medisch Centrum Rotterdam

Cognitieve screeners en testen

- Neuropsychologische testen zijn ontwikkeld vanuit het perspectief van WEIRD cultuur
  - Western, Educated, Industrialized, Rich and Democratic (*Heinrich et al., 2010*)
- Niet goed cross-cultureel toepasbaar

Neuropsychologisch onderzoek

Problemen binnen neuropsychologische diagnostiek:

Niet-inclusieve stimuli

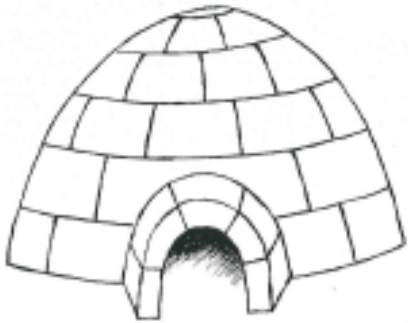
Zwart/wit lijntekeningen

Snelheidstesten

Taal componenten

Paper and pencil test

Neuropsychologisch onderzoek

Problemen binnen neuropsychologische diagnostiek:

Niet-inclusieve stimuli

Zwart/wit lijntekeningen

Snelheidstesten

Taal componenten

Paper and pencil test

‘Kunt u zo snel mogelijk...’

Neuropsychologisch onderzoek

Problemen binnen neuropsychologische diagnostiek:

Niet-inclusieve stimuli

Zwart/wit lijntekeningen

Snelheidstesten

Taal componenten

Paper and pencil test

‘Kunt u zoveel mogelijk dieren opnoemen ...’

Neuropsychologisch onderzoek

Problemen binnen neuropsychologische diagnostiek:

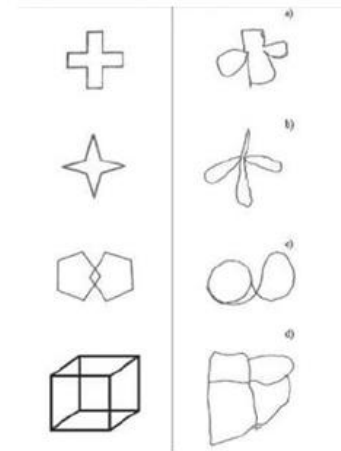
Niet-inclusieve stimuli

Zwart/wit lijntekeningen

Snelheidstesten

Taal componenten

Paper and pencil test

Visuoconstructional Abilities in Cognitively Healthy Illiterate Turkish Immigrants: A Quantitative and Qualitative Investigation

T. Rune Nielsen and Kasper Jørgensen

Migrantenpolikliniek Erasmus MC

- Start migrantenpoli in 2015 (samenwerking Erasmus MC en Maastricht Ziekenhuis); onderzoeklijn TULIPA

Barrières in de diagnostiek:

- Taal
- Cultuur en verklaringsmodellen voor ziekte
- Verwachtingen van gezondheidszorg
- Opleidingsniveau en geletterdheid (analfabetisme)

Migrantenpolikliniek Erasmus MC

Middelen die we inzetten om cultuursensitieve zorg te leveren:

1. Aangepast informatiemateriaal (zie website Pharos)
2. Getrainde, live aanwezige (student) tolken
3. Anamnese met 'cultureel interview' (zie website Pharos)
4. Aanpassing test protocol /neuropsychologisch onderzoek

2017-2022 TULIPA studie – Aanpassingen diagnostische instrumenten

2021-2025 ABOARD studie – Cultuursensitieve zorg, bejegening en best practice

HEEFT YASMINA DEMENTIE OF NIET?

Naar de geheugenpoli in het ziekenhuis

Bij de huisarts

De huisarts stelt vragen aan Yasmina. De huisarts stelt ook vragen aan de zoon van Yasmina.

Yasmina vertelt haar klachten aan de huisarts.

De huisarts denkt dat er meer onderzoek nodig is.

Yasmina moet voor dit onderzoek naar het ziekenhuis. In het ziekenhuis moet Yasmina naar een dokter die gaat kijken waarom ze steeds dingen vergeet.

Dit noemen we de geheugenpoli. Op de geheugenpoli weten ze alles over vergeten.

Klachten

Yasmina kan niet meer alles goed onthouden. Ze vergeet steeds dingen.

Yasmina stelt steeds dezelfde vragen. Haar kinderen moeten het vaak nog een keer vertellen.

Koken, boodschappen doen en de weg vinden kan ze niet meer zelf doen. De familie denkt dat het niet goed gaat met Yasmina.

Haar zoon belt de huisarts.

Yasmina gaat met haar zoon naar de huisarts.

Bron: Pharos

Erasmus MC

OK, hoe nu verder?

Erasmus MC
Universitair Medisch Centrum Rotterdam

Meneer Hamadi

- 78 jaar (geboren op 1 juli 1944)
- Weduwnaar
- Spreekt Marokkaans
- Zoon heeft bemerkt dat vader ander gedrag is gaan vertonen, meer dingen vergeet
- Meneer heeft steeds meer toezicht nodig, zoon vindt het lastig hem alleen te laten

- Meneer woont sinds 1982 in Nederland, heeft gewerkt in de metaalindustrie
- Op somatisch vlak speelt een diabetes die matig is ingesteld

Meneer Hamadi

- 78 jaar (geboren op 1 juli 1944)
- Weduwnaar
- Spreekt Marokkaans
- Zoon heeft bemerkt dat vader ander gedrag is gaan vertonen, meer dingen vergeet
- Meneer heeft steeds meer toezicht nodig, zoon vindt het lastig hem alleen te laten

- Meneer woont sinds 1982 in Nederland, heeft gewerkt in de metaalindustrie
- Op somatisch vlak speelt een diabetes die matig is ingesteld

De verwijzing

- Leeftijd (indien anders dan geboortedatum)
- Taal (inclusief dialect)
- Telefoonnummer van contactpersoon die goed Nederlands of Engels spreekt
- Informatie over functioneren thuis
- Optioneel
  - Vooropleiding
  - Familiesituatie

Vorbereiding

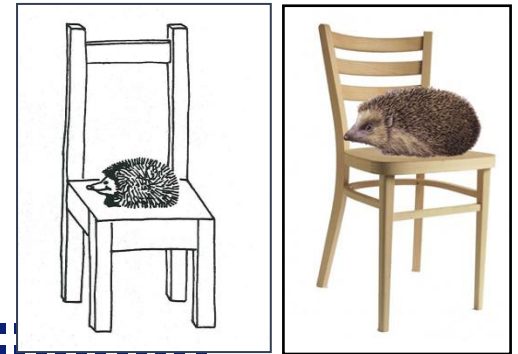
- Regel een officiële, live aanwezige tolk
- Informele tolk?
  - Geen kinderen onder de 18 jaar
  - Tolk instrueren
  - Namen kinderen eventueel als 'test' inzetten
  - Durf te vragen of de vertaling goed gaat
- Bel vlak voor het polibezook de contactpersoon om de afspraak te bevestigen

In de spreekkamer

- Probeer de naam zo goed mogelijk uit te spreken
  - Schrijf het fonetisch op (Najoua spreek je uit als Neh-sjoe-wa)
- Richt je tot de patiënt, ook als de tolk vertaalt
  - Maak veel en laagdrempelig oogcontact
  - Positioneer de patiënt vooraan en de familie op de 'tweede rij'
- Neem indien mogelijk het cultureel interview af
- Maak waar mogelijk gebruik van een aparte ruimte voor lichamelijk onderzoek
  - Helpt ook bij uitvragen van klachten die schaamte oproepen
- Voer standaard lichamelijk onderzoek uit
  - Let standaard op tekenen van vallen en mishandeling

Cognitieve testen

- Gebruik cultuursensitieve screeningsinstrumenten, zoals de RUDAS (Goudsmit et al., 2016)
- Maak gebruik van cultuursensitieve neuropsychologische testen, waarbij rekening gehouden wordt met taal, cultuur en geletterdheid
- Ben je bewust van het feit dat het gebruiken van testmateriaal dat niet aansluit bij de achtergrond van de persoon diegene kan schaden
  - Verkeerde diagnose
  - Vertekend beeld data

Communicatie

Ideale omstandigheden:

- Dezelfde officiële, live aanwezige tolk
- Gebruik de metafoor van de landkaart, de snelweg
- Geef aangepaste informatie, eventueel in eigen taal, mee (zie website Alzheimer Nederland)
- Overweeg het gesprek op te laten nemen door familie
- Informeer wie eventuele beslissingen neemt in het geval van wilsonbekwaamheid

Take home messages

- Groeiende groep patiënten met cognitieve hulpvragen die om cultuursensitieve aanpassingen vragen
- Met enkele aanpassingen kan zo goed mogelijke zorg geleverd worden
- Belangrijk om tolk in basispakket te krijgen, informele tolk heeft duidelijke nadelen
- Belangrijk om opleidingsniveau, schoolervaring en geletterdheid te weten
- Schrijf de uitnodigingsbrief of informatiemateriaal op B1 niveau

Vragen?

Cultuursensitieve zorg

n.lazaar@erasmusmc.nl

Cultuursensitieve dementiediagnostiek

migrantenpoli@erasmusmc.nl

Alzheimercentrum Erasmus MC

Erasmus MC
Universitair Medisch Centrum Rotterdam

